

1763
A

Dioclis Caryſtij

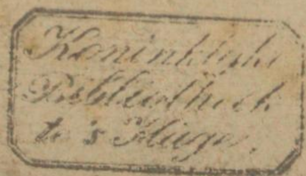
MEDICI, AB HIPPOcrate famâ & ætate ſecundi, aurea ad Antigonum Regem Epiſtola, De morborum præſagiis, & eorumdem extẽporaneis remediis.

ADHÆC,

ARNALDI A VILLA-NOVA Medici præſtantiſſimi Conſilium ad Regem Aragonum, de ſalubri hortenſium vſu.

ANTONII MIZALDI MONLVciani, Medici, cura & diligentia.

LVTETIÆ,
Apud Federicum Morellum Regium Typographum.
M. D. LXXIII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

PRVDENTISSIMO & integerrimo viro PETRO SEGVIER in Pariſienſi principe Galliarum Senatu Præſidi ANT. MIZALDVS S.

LAudabile equidem ac præclarum ſemper exiſtimaui, Præſes ornatißime, mortales rebus ad uitæ cultum, uſum & mores pertinentibus adiuuare, & iure iuſtitiáque eoſdem prudenter regere, ut cuique quod ſuum eſt ex æquo & bono, tribuatur: Sed non minus etiam laudabile ac præclarum eſſe duxi, adfuturos morbos mortalibus præſa-

gire, instantes præcauere, præsentes circunspectè curare, & sanitatis conseruationem (qua absente languẽt omnia) salubriter docere. Cùm itaque in his tribus & apertè, & breuiter, Hippocratico more, versari animaduerterẽ, in hac ad Antigonum Asiæ Regem aurea Epistola, Dioclem Carystium, fama & ætate, ut scribit Plinius, ab Hippocrate secundum, & toties à Claudio Galeno in testimonium accersitum, ac magnificè laudatum: precium operæ facturum me putaui, si eum è Græcia in Latium haud ita pridem deportatum, publicæ vtilitati proponerem, ut cariosæ uetustatis manus effugeret: quod temerè factum esse nemo, opinor, iudicabit. Nam quid, per Deos immortales, præstantius esse potest in hoc uitæ & temporis lubrico & præcipiti curriculo, quàm priscorum inuenta, multo sudore, la-

bore & uigilijs parta, candidè posteritati impertire? ne, ut diximus, rerum edax tempus, & inuidia pretiosorum operum rapacißima, obliuióque infida memoriæ nouerca, & artium, scientiarúmque deprædatrix insidiosa, illa eripiat, aboleat & miserè sepeliat. Ne itaque in tantum discrimen ueniret Diocles Carystius, illum è tenebris in apertam lucem deducere, & à somno plus quàm Epimenidis longo, nimirum huc usq; 1882 annorum, uel circiter, excitare non sum cunctatus, magno, mehercule, sanorum & ægrorum commodo. Nam præter quàm quòd morborum partium corporis principum præsagia & signa breuiter proponit, unà cum illorum curatione, mira etiam auxilia non solùm inuentu, sed & absque impendio paratu facilia, ibidem præscribit. Quæ, ecquid aliud, amabò, ob

oculos ponunt, quàm priscam illam, & omnium primam, cùm Græcorum tum Latinorum, medicinam & medẽdi artem? Quæ, ut simplex erat, quia hortẽsis & campestris (ne longiùs eundum esset) ita absque ullo fuco, ulla arte, nausea & tædio, suauis habebatur, & urbanis æquè ac rusticis admodum grata & utilis. Cuius rei si quis à me antiquißimum testem exigit, ego statim de multis illi producam Marcum illum Catonem, triumpho, censura, & literarum claritate insignem. Qui, ut Plinius tradit, herbis quas plantauerat, & maximè hortensi braßica, se, coniugem, filium, necnon libertos ad longæuam senectutem incolumes perduxit. Fuit igitur olim, vel amplißimo Senecæ testimonio, medicina paucarum herbarum scientia. Sed posteà fraudes hominum, vt ille idem scribit

Plinius, & ingeniorum capturæ officinas inuenere istas, in quibus sua cuique homini uenalis promittitur uita, & cõpositiones ac misturæ inexplicabiles decantantur, quæ solis hominum ingenijs constant. Non *enim fecit cerata, malagmata, emplastra, collyria, antidota, vt verbis utar* Plinij, *parens illa, ac diuina rerũ artifex* Natura*: officinarum hæc, imò verò auaritiæ, commenta sunt.*

Sed de istis paucula hæc satis erunt, ne cum Plinio *bene dicendo, apud multos cum* Plinio *malè audiam: nam vt obsequium amicos, ita veritas odium sæpenumero parit. Ad te itaque,* Præses *integerrime, nostra se conuertet oratio: à quo supplex peto, vt, exporrecta fronte, & pro solito candore tuo, placidè, præstantißimum & antiquißimum hunc* Dioclem *medicum, vnà cum suo collega* Arnaldo *à* Villa nova*, medico itidem*

clarißimo (quem paulò tersiùs loqui facimus, quàm illius ferebant tempora) hospitio tuo excipere digneris: id nequaquam gratis facturus. Nam hic sanitatem tuam salubri hortensium vsu prosperè tuebitur: ille, morbos ingruentes, certis signis & præsagijs, ceu digito, indicabit, & si aderunt, suauibus remediis & paratu facillimis, citò, tutò, ac iucundè propulsabit. Vterque suum Opusculum Regibus scripsit & deuouit: ego meam in vtroque operam, tibi summo viro & Præsidi inculpatißimo, qui mihi Regis instar haberis (si quidem uerum id est quod Homerus scripsit,

Qui rectè faciet, non qui dominatur, erit Rex)

officiosißimè offero, & ex animo deuoueo: Eia itaque, ubi à grauibus Senatus occupationibus, & priuatis negotijs tibi respirare dabitur,

Sesquihoram scriptis illorum impende, sed hora

Sufficit: hoc nimium? ſubtrahe dimidium.

Verùm enimuerò, hîc ingens pectus meũ ſubit cura, ne ea quæ tibi dicamus præclaro tuo nomini parum reſpondeãt: Sed me in eo ſolatur, audaciorémque reddit Plinius, tradens multas gentes Dijs lacte ſacrificare: ad hæc, mola ſalſa litare qui thura non habent.

Addo quòd & Diuis ſupremos inter honores,
Ceſpes, & exigui placuerunt farra coloni.

quemadmodum ſcribit Statius. Malè præterea me torquet, quòd tam uili munuſculo, ſublimitatem tuam ſalutem: Sed rurſus hunc mihi ſcrupulum adimit magni Artaxerſis Perſarum Regis, præclarus & ſolennis modus, quo animos ſibi donantium munera, quamtumuis exigua, potiùs expendebat, quàm munera ipſa. Quæ magnitudine & corporis mole non ſemper æſtimanda eſſe,

Certò adamas, gemmæque docent: nam corpore paruo
Oblectant Reges, diuitibúsque placent.

Verùm hæc satis, uel fortasse plura quàm oportuerit, præsertim apud occupatissimum Præsidem: Cuius laudes, pro mea tenuitate, sanè quàm libenter hîc percurrerem, nisi re uera scirem, laudanda alacriùs facere, quàm facta audire. Cùm itaque id mihi tua modestia negatũ sit, Præses prudentissime, ego interim Deum Opt. Max. qua potero sedulitate supplex precabor, vt & te, & præstantissimum Parisiensium Propraetorem filium tuum, Reipublicæ imprimis, deinde literis & literatis omnibus incolumes diu custodire dignetur.

Lutetiæ, Idibus Septembris, 1572.

DIOCLIS CARYSTII

Medici ab Hippocrate famâ & ætate ſecundi, aurea ad Antigonum Aſiæ Regem Epiſtola, è Græco Latinè reddita, De morborum præſagiis, & eorundem extemporaneis auxiliis per hortenſia, ANTONII MIZALDI *medici diligentia.*

DIOCLES ANTIGONO REGI BENE AGERE.

VONIAM ſumma tibi inter omnes Reges, ANTIGONE, comparata eſt eruditio, & iam ſenilis procedit ætas, vniuerſæque philoſophiæ ac mathematicarum non vulgaris tribui-

Antigoni Regis eruditio non vulgaris.

tur cognitio, quibus ſingulis clariſſimus haberis, & palmam aliis longè præripis: Ego regiam quoque & familiarem tibi eſſe debere exiſtimans, eam philoſophiæ partem quæ ad tuendam ſanitatem pertinet, idcirco tuæ Maieſtati hac noſtra Epiſtola paucis complecti volui, vndenam infirmitates hominibus contingant: & quibus indiciis præcedentibus augurẽtur, quibúſue præſidiis opportunè eis proſpiciatur. Quemadmodum enim ſigna quædam minimè obſcura, cœli tempeſtatem ferè ſemper prę-

Similitudo ſanè quàm appoſita.

veniunt, quibus nautæ, & alii rerum naturæ periti, quid faciendum ſit vt tutiores euadant facilè colligunt: ſic nullus præter naturam affectus homines corripit, niſi certis præcurrentibus ſignis ille in-

dicatus fuerit. Tu itaque noſtris ea de re præceptiunculis admonitus, illas obuiis vlnis excipere & ad vnguem obſeruare minimè dedignaberis.

Diſtribuimus humanum corpus in partes quatuor, Caput, Thoracem, Ventrem, & Veſicam. *Corporis partes quatuor.*

CAPVT.

CVM itaque morbus quiſpiam caput præhenſurus eſt, certa præſagia & ſigna illum magna ex parte ſolent prædicere. Cuiuſmodi ſunt capitis ad ſupercilia vſque grauitas, aurium murmurans ſonitus, & temporum pulſatio. Manè lachrimantur oculi & caligant: hebetatur odoratus, ac gingiuæ intumeſcunt. Itaque dum eiuſmodi *Præſagia inſtantium morborum capitis.*

præſagiorum & ſignorum quidpiam animaduerteris, caput confeſtim repurgandum eſſe iudicato: nullis, inquam, pharmacorum prę-ſidiis, verùm, ſumptis hyſſopi, vel origani ſummitatibus tritis, & in ollula ebullitis cum paſſo, vel iuris ſemiſextario, quibus os ieiunum collues, & quoad pituita educatur gargarizabis. Hoc ſanè morborum capitis facillimum eſt remedium. Saluberrimum quoque fuerit, decocto ſinapi, in aqua mulſa & calente præmacerati, ieiunum os itidem colluere, & gargarizando humorem è capite deducere. Oportet autem caput ipſum antea perblandè fricare, & tegumento quopiam calfacere: vt liquefacta pituita ſublato obſtaculo, meliùs fluere poſſit. Quiſquis præuiſa ſi-

Remedia morborum capitis.

Semiſextarius vnciæ decem.

Cautela notatu digna.

gna & poſita remedia neglexerit, ſe morbis iſtis opportunum fore certò ſciat: nempe ophthalmiæ, glaucomati, aurium dolori, ſtrumis in ceruice, tabi cerebri & σφακελισμῷ, coryzæ, raucedini, anginæ nocturnæ, lapſui vuulæ, capillorum defluuio, vlcuſculis capitis & dentium cruciatui.

Accidentia ex neglectis remediis capitis.

THORAX.

QVando verò mali quidpiam thorax paſſurus eſt, his pręſagitur & pręſignificatur notis. Sudor quidam per corpus vndique diffluit: ſed omnium maximè ad thoracis regionem. Lingua craſſeſcit, & ſalſa, amara, aut billioſa exſpuuntur: ſpontanei dolores in lateribus & ſcapulis citra manife-

Signa morborum thoraci impendentium.

ſtam cauſam oboriuntur: oſcitationes crebræ fiunt, vigiliæ fatigãt, vrgent ſuffocationes, ſitis adeſt, & ex ſomno labor & animi anxietas, infeſtant pectoris anguſtiæ, & brachiorum laſſitudo, ac manuum tremula affectio. Quibus nec malè, nec imprudenter ad hunc ſuccurritur modum. Imprimis vomitus haudquaquam crapuloſus, à cœna, quoad eius fieri poteſt, proritandus eſt ac mouendus: ſed abſque medicamento. Proſunt etiam vomitus ante paſtum matutini, & ieiuni, à Gręcis συρμαισμοὶ nũcupati. Quibus igitur hoc pacto vomere placuerit, radiculas tenues, ſeu raphanos, naſturtium, erucam, ſinapi, aut portulacam deuoret, deinde aqua tepida affatim hauſta vomat. Qui dicta pręſagia & pręſidia negli-

Remedia morborum thoracis.

Vomitoriũ paratu facillimum.

negligédo prętermiſerint, hos metuant affectus, pleuritidem, peripneumoniam, melancholiam, febres acutas, phrenetidem, veternum, & cum ſingultu faucium ardorem & phlegmonem.

Incommoda ex neglectis præsidiis thoracis.

VENTER.

SI quis autem morbus ventrem inuaſurus eſt, his detegitur indiciis. Venter in primis conuoluitur, obmurmurat & perturbatur: eſculenta cum poculentis amarorem pręſe ferunt: genuum adeſt grauitas, ſpinæ & lumborum rigor inflexilis, cum vniuerſi corporis laſſitudine, citra manifeſtam cauſam. Vbi hæc ſigna obſeruas, venter, nullo quidem medicamento, ſed victus ratione emolliendus ac

Indicia futurorum vētris morborum.

lubricandus eſt. Nam & meliùs & longè tutiùs eſt iis vti, quibus non facilè poteſt delinqui. Ex horum claſſe & numero ſunt beta aqua mulſa incocta, allia elixa, malua, rumex, mercurialis, & omnia melle condîta: cuncta enim hęc alui excrementa clementer ac benignè deiiciunt. Quòd ſi pręſagiorum quodpiam magis atque magis intendatur, cnici ſeu cartami liquorem omnibus decoctis infundes: nam is & ſuauior & tutior eſt. Vtilis etiã fuerit læuis braſſica, multa aqua elixata. Huius etenim iuſculũ heminæ dimidię ſeu vnciarum quinque menſura cum melle & ſale hauſtum, ſummè iuuabit: perinde atque cicerum decoctum ieiuno ſtomacho eadem menſura potum: nam eundem habet effe-

Remedia morborum ventris per illius lubricationem.

Aluum blãdè & facilè ſoluentia.

ctum. Hæc ſigna & auxilia parui-pendentibus affectiones iſtæ ſæpenumerò ſuccedere ſolent: diarrhœa, diſenteria, lienteria, voluulus, coxarius morbus ſeu iſchias, tertiana febris, podagra, apoplexia, hæmorrhoides, & articularis cruciatus.

Quæ ſequūtur neglectā ventris curationem.

VESICA.

QVando autem veſicæ mali aliquid imminet, his indiciis dignoſcitur. Poſt exiguum cibum plenitudo infeſtare deprehenditur: oboriuntur flatus & inflationes, ructus & pallor vniuerſi corporis. Somni adſunt graues, vrinæ tenues, aquoſæ & ægerrimè ſtillantes, necnon circa pudenda bubones, vel œdemata. Vbi ſeſe

Signa morborum veſicæ propinquātium.

proferent eiuſmodi ſigna & præſagia, auxiliis lotia impellentibus & promouentibus, opportunè ſuccurrendum erit. Id quod ſine periculo præſtabunt apii & fœniculi radices, in vino albo, tenui & odorato, maceratæ & decoctæ: modò cyathi duo iuſculi, ſeu vnciæ tres, quotidie exhibeantur: manè nimirum & veſperi, cum aqua dauci, ſmirnii, vel enulæ campanæ: quodcunque horum ad manum fuerit, nam æquè ſingula proſunt. Cicerum quoque pręmaceratorum & coctorum aquam, ſi cum vino biberit ægrotans, idem prorſus conſequetur. Qui verò ſcripta ſigna & auxilia imprudenter neglexerit, à ſequētibus morbis ſibi metuat: nimirum ab hydrope, lienis tumore, hepatis dolore, lithiaſi, nephritide,

Auxilia affectuum veſicæ.

Incommoda ſequentia neglectam curationem veſicæ affectæ.

ſtranguria, colico cruciatu, & torminibus. Cæterùm, in omnibus ſignis & malis quæ hactenus propoſuimus, infantibus quidem & iunioribus, clementiora medicamenta, grandioribus verò, & natu maioribus, validiora ac efficaciora exhibere conueniet. *Aduertenda & notanda.*

ADMONITIO.

SVnt in Græco exemplari (cuius paraphraſtem veriùs quàm interpretem me præſtiti) alia aliquot hîc omiſſa, de ſeruanda victus ratione per quatuor anni cardines & tempeſtates. Quæ, quia parum congruere nouimus ad hanc ſeptẽtrionalis cæli & ſoli noſtri inclinationem & clima, idcirco hîc omittere nobis uiſum fuit. *Cur autor ad finem græci exemplaris ſcripta quædam conſultò omiſerit.*

DE SYRMAISMO, ET RATIONE PVRGANDI PER VOMITVM, EX AEgyptiorum inuento & formula.

QVIA in ſuperiore Epiſtola ad Antigonum Regem, Diocles medicus doctrina & antiquitate celebris, Syrmaiſmi mentionem facit in morbis thoracis, quædam ex Ioanne Lãgio medico & philoſopho præſtantiſſimo in medium de Syrmaiſmo producam.

PLVTARCHVS *autor grauiſſimus, in* Dialogo *cui titulus,* Q*uòd bruta ratione vtantur,* Gry*llum quendam ad hunc modum loquẽtem introducit,* τοὺς μὲν γὰρ Αἰγυπτίους πάντας ἰατροὺς ἀκούομεν εἶναι. *quod eſt,* Audimus *quidem Ægyptios omnes medicos eſſe:* Nempe *qui in omni philoſophia & magiæ naturalis ſapientia & vetuſtate omnes vniuerſi orbis incolas longè ſuperarunt.* Q*ua primi non herbarum modò & radicum, gẽmarum, aſtrorum, &, vt verbo dicam, omnium terræ naſcentium vires, ſed etiam rerum cæleſtium, diuinarúmque cauſas, & præcipuè morborum, omni ſolertia ſcrutati ſunt.* Nec *temerè, quid enim prodeſt ægrotis medicus, vt tradit* Poly*bius, qui effectuum corporis cauſas ignorat? nihil ſanè.* Proinde *cùm Ariſtoteles graui morbo decumberet, medico ſuo multa vetanti, & non pauca citra morbi cauſam edicenti, ſcitè, atque eleganter fertur reſpondiſſe:* Ne *me cures vt bubulcum, vel foſſorem. ſed priùs morbi cauſam ediſſere, ſic me præceptis tuis morigerum facilè reddideris.* Sed, *vt ad Ægyptios redeamus, illi,* Diodoro Siculo *authore, aſſerunt ex cibario-*

Vide Platonem in Timæo, & Euſebium de præparatione euangelica.

Polybius libro ſecundo & tertio hiſtoriæ. Et Aelianus lib. 9. cap. 23.

Lib. 2. ſuæ Biblyothecæ.

rum luxu & crapula omnes oriri morbos. Eos igitur ieiunio, aut vomitu, idque quotidie, vel tribus aut quatuor interiectis diebus, inanitione, vt Hippocrates quoque edixit, curare oportere. Id quod Herodotus quoque in Euterpe affirmat: Apud Ægyptios, inquit, adeò erat frequens vsus clysterum, vt quouis mense triduò se purgarent vomendo, & intestina sanitatis ergo clysmate eluendo. Quod ab Ibide volucri Ciconiæ simillima, & à canibus didicerant: qui vt Claudius Ælianus tradit, dum lumbricis infestantur, segetem herbescentem depasti eos egerũt: cùm verò alterũ ventrem exonerare volunt, herbam quandam gramini canario similem arrodere dicuntur: cuius viribus partim vomendo, partim per aluum bilem æruginosam & quicquid in vtroque eorum ventre redũdat exonerant maximo eorum commodo. Vnde etiã Ægyptios Syrmaismum, quo canes vtrumque ventrem expurgant, didicisse, idem Ælianus refert: & ob id beneficium, Canes sub Anubis nomine adorarunt. Cùm igitur Ægyptus non tantùm nili effluuio, sed præclaris etiam philosophorum, quos magos dicunt, & medicorum quoque ingenijs fœcunda, per totũ terrarum orbem celebraretur, ad illius arcana doctrinæ & sapientiæ præcepta capessenda, Democritus Abderita, Pythagoras & Plato in Ægyptum appulerunt, & Ægyptiorum dogmata in Latium, aut, si mauis veterem Græciam attulerunt. At Democritus Chaldæos etiam inuisit, & Babylonem ingressus magos, & postea Indorum gymnosophistas salutauit: A quibus sapientiæ, medicinæ, & rerum occultarum thesauris onustus, tandem in Græciam rediit, & Hippocratem, cum quo diu familiariter vixit, præter

Aphorismo 22. sectionis secundæ.

Aelianus libro 5. cap. 46. & lib. 8. cap. 9. de animalibus.

Vide Herodotum & Diodorum.

Lege Eusebium libro 10. cap. 2 & Cic. lib. 5. de finib.

alia multa, Syrmaiſmum Ægyptiorum, vt par eſt credere, docuit. Cuius *vſum ille idem* Hippocrates *in curatione fracturæ aurium his verbis cõprobat,* ᾧ δὲ καὶ εὐήμετος εἴη, ἐμέειν ἀπὸ συρμαισμοῦ, *id eſt* Si *patiens ad vomendum pronus fuerit, vomere illum à ſyrmaiſmo ſinito: taliter enim, inquit* Galenus *, leues & mediocres alui detectiones, vel euacuationes per vomitum veteres appellarunt: quas varijs proritabant pharmacis:* Nempe *melle affatim deglutito, aqua mulſa meraciore, ſucco ptiſanæ ex aqua per ſe, vel cum melle decocto: & ijs efficacioribus, ſurculis veratri albi in raphanum defixis: vel raphanis ſolis poſtero die ex aceto mulſo comeſtis: nec verò tantùm lentoris habet, quantùm raphani ſuccus, aut bulborum narciſſi, qui vomitum quoque prolicit.* Non *temerè igitur* Diocles Antigonum *regem admonet, vt ægritudines thoracis imminentes, ſyrmaiſmo præueniat.* Quod *attinet ad ſyrmaiſmi etymũ,* ἀπὸ τοῦ συρμαίζειν *deduci videtur, quod, autore* Suida *, purgare per vomitum & aluum ſignificat, & pharmacum, quod id operatur,* συρμαίαν *dixerunt.* Sed *de ſyrmaiſmo, & purgatione per vomitum hæc in præſentiarum ſatis erunt.*

Hippocrates lib. 2. de articul & Galenus ibidem.

Vide Comment. Gal. de fract oſſium, & Paul. Aegi.

Lege in Lexico Suidæ & Phauorini.

ARNALDI A VILLA-NOVA, medici præſtãtiſſimi, Conſilium ad Regem Aragonum de ſalubri hortentium vſu.

De ſalubri uſu Olerum.

OLERIS nomine hîc intelligimus, plantas eas, quæ in vſum coquinæ veniũt, vt ex illis parẽtur iuſcula, fercula, condimẽta & ſimilia, ſiue ſint herbæ, vt caules, lactucæ, ſpinacea, betæ, & aliæ: ſiue fructus plantarum, vt cucurbitæ, cucumeres, cinaræ, melones, & huius plumæ alij: ſiue radices eſculentæ, *Quid hîc per olus intelligendũ.*

vt cepæ, porra, raphani, allia, & similes. Imprimis itaque moneberis, quòd temperato corpori & euchymo oleribus veſci non expedit, præſertim crudis, lactuca & portulaca exceptis. Quibus per æſtus & calores immodicos, mediocriter vti conceditur, ad placandum & temperandum ſanguinis, ventriculi & hepatis incendium. Quo tempore, ante alia fercula, ex pauco aceto roſacea aqua defracto, ſumi poſſunt. Sed amaræ lactucæ ijs maximè vitari debent, quorum corpora calido temperaméto ſunt prędita. Borrago & bugloſſum domeſticum, omni tempore congruunt, propter temperatam eorum facultatem: ſed his imprimis quorum aluus pigra eſſe ſolet. Nec ineptè fiet, ſi ad tollendam illorum

Cruda olera corporibus temperatis noxia.

Borrago & bugloſſum quibus congruant.

aſperitatem, nonnihil tenerrimorum ſpinaceorum, vel blitorum, ſed nequaquam rubeſcentiũ, vnà decoxeris: & ſi æſtas aderit, lactucam adiieceris, vel portulacam, aut atriplicem, vel betam: Si verò hyems vigebit, naſturtium, petroſelinum, vel pauca menthæ folia aut alborum cauliũ cymas & oculos. Spinacea & bliti, quia temperamento inuicem propinquant, mixtim vel ſeparatim ſumi poſſunt, qualibet anni parte, modò quæ tempori congruent, illis adiungantur: vt æſtate, lactuca dulcis, portulaca, atriplex, & cucurbita: hyeme, naſturtium, vrtica tenera, petroſelinum, caules rubri, aut criſpi virides. Albi caules quorum latæ ſunt coſtæ & brachia cum leni folio, vtiliter ſumuntur æſtate

Spinacea & Bliti, cum illorũ vſu.

Caules albi.

& autumno, si in arido solo & umbroso loco educati fuerint: sed omnium maximè eorum summitates & tenerrima capitula probantur, abiectis magnis & latis foliis.
Asparagi. Asparagorum teneritas prębullita verno tempore locum habere potest. Verum enimuerò, in horum omnium vsu tria obseruare conuenit.
Tria summè obseruanda in olerum vsu. Primùm, vt reiiciantur quæuis olera, dum ad florem festinãt. Alterũ, ne cum lacte animalium condiãtur: nam ita immodico vapore, calida corpora & temperata offendunt. Itaque in carnium, & omniũ maximè gallinacearũ iusculo, vel cum amygdalino lacte, aut oleo dulci & recẽti, perappositè ac salubriter condiẽtur. Quod attinet ad
Cucurbitæ. cucurbitas, satagendum erit, vt pro animalium lacte, amygdalinum il-

lis adhibeas, ne renibus & veſicæ noceant. Nec inſalubre erit, comites eis etiam dare albas & rotundas cepas, ne inteſtinis quidpiam detrimenti adferant: adhæc puluere cinnamomi conſpergere, ne ventriculo officiãt. Tertium in vſu olerum obſeruãdum id eſto, vt ante alia fercula ſumantur, exceptis caulibus, qui ſub finem menſæ locum habere poſſunt, ob quandam ſtipticitatẽ, vt ita dicam, & nitroſitatem, qua ſunt præditi, maximè criſpi, virides, ac rubri. Si autem excluſa eorũ ſubſtantia, ſolum iuſculũ haurire perplacuerit, omniũ primùm, hoc eſt, paulò ante cibos alios, agendum id erit: ob manifeſtam laxandi & aperiendi facultatem qua pollet. Quòd ſi vtrumque vnà ſumere viſum fuerit, ni-

Caules ſub finem menſæ locum habere.

mirum & iuſculum & cauliũ carnem, ſedulò obſeruabis, ne ventriculo negocium faceſſas, & ciborum coctioné præpedias, ob contrarias facultates. Expedit itaque ad id incommodi depulſionem, vt antè pręſcriptam eorum conditurã & coctionem prębulliant: aut aqua feruens ante cocturam illis aliquoties ſuperfundatur: vel ex iis iuſculum initio paſtus hauriatur, & in fine herbacea ſubſtantia.

De vſu caulium pulchra & notatu digna.

De ſalubri uſu Radicum hortenſium eſculentarum.

RADICES hortenſes quibus ſolemus veſci, ſunt porri (aut ſi mauis porrą) cepæ, allia, raphani, rapa, napi, paſtinacæ, & ſiſera. A primis quatuor debent prorſus

Hortorum radices eſculentæ.

abstinere qui calido sunt temperamento, maximè si cruda fuerint. Sed hyemali tempore, in iusculis & cibario vsu nequaquam prohibentur: præterquam his qui fluxui pulsantium hęmorrhoïdum sunt obnoxii, vel extemporaneæ insperatæque illarum eruptioni. Quãquam minùs periculi ingruere solet ab albis cepis, modò prębullitæ fuerint, & ex eis factum sit, vt vocant, Cepulatũ, cum optimis carnibus, aut dulci oleo: in quibus prætermittere nunquam licet, amygdalinum lac. Verum enimuerò quia tale ferculum ventrem solet soluere, idcirco principio mensæ & ante alios cibos sumi debet. Oblongæ cepæ, rubentes ac rotundæ, nullum in his locum agnoscunt. Rapa dulcia, & napi

Porrorum, ceparum & alliorum vsus.

Cepulatũ.

Rapa & Napi.

tenerrimi, cum carnibus, abſque melle, pipere, & cimini aut carui ſemine decocta, ſic ſatis probãtur, etiam ſi nullo condiantur ſapore. Quòd ſi aliquo oblecteris, abundè erit caryophyllum addere, vtcunque tuſum, vel Zinziber, cinnamomúmue, aut crocum: Sic enim meatus vrinales aperient, aluum remollient, & viſui proderunt.

Paſtinaca. Paſtinacæ, præſertim albæ, ſub feruentibus cineribus aſſatæ, aut in iuſculo cum carnibus elixatæ, ſaluhriter ſumi quandoque poſſunt: nam & ventri, & viis vrinariis eadem præſtant auxilia cum præcedentibus: modò prima menſa, vt anteà ſcriptum fuit, exhibeantur.

Siſera quibus proſint. Siſera, nobis vulgò, *Cheruis*, dicta, hyeme & vere corporibus euchymis impunè ſumi poſſunt frixa, &

vt par

vt par eſt, condita. Sed ſi caput, thorax, aut pulmo defluxione, vel rheumatiſmo tentarentur, illis abſtinendum eſſet: quoniam humido capiti & pulmoni ſummè nocent.

De *ſalubri uſu* Leguminum.

Legumina euchymis & temperatis corporibus non congruunt, quandiu integra fruuntur ſanitate. Quapropter vitanda eſt eorum ſubſtantia, & maximè ſiccorum. Si tamen viridium & recentium vſus cuipiam expeteretur, cõſentaneum erit vt cum Zinzibere & croco exſiliquata decoquantur, & ſub finem lacte amygdalarum dulcium condiantur: niſi ſatius eſſe duxeris fieri id cũ iuſculo pinguium carnium, excluſo la- *Viridium leguminum vſus & cõditura.*

Fabæ, pisa & cicera.

cte amygdalino. Fabę, pisa & cicera, de omnibus leguminibus minùs noxia habentur euchymis corporibus, omniúmque minimùm pisa, quæ albo & rotundulo sunt corpore. In summa, quęcunque ex leguminibus sicca erunt, absque carnibus parari debent, addita cepa alba & rotũda, minutim concisa: tum demum in oleo dulci, vt decet, frigi, & amygdalino lacte condiri: pręcipuè si ex fresa faba ferculum parari debeat. Legumina quę cum animalium lacte in vsum veniunt, prorsus fugienda sunt. Verùm per esuriales illas & longas ferias (vulgus Quadragesimam vocat) in quibus obstruentium alimẽtorum & saburrantium quamplurimi larga copia vti solent, vt piscium, polentarum, & similium,

Legumina cum animalium lacte cocta, fugienda.

tunc temporis precium operę fuerit ad tuendam valetudinem, prima mensa interdum haurire iusculum pisorum, aut cicerum depuratorum, quod populares Puretam nuncupant. Quę nihil aliud est, quàm decoctum id, quod prisci medici summoperè laudarũt, & ad hunc apparauerunt modum. Macerãtur per noctem pisa vel cicera in aqua dulci: postridie ebullitionibus aliquot blandè feruent: colatura mundo vase excepta, appetente hora pastus cum vini albi tãtillo, & pauco spicę nardi puluere, nec non mediocri sale & croco, vnica ebullitione rursus feruet, ac tum demum prima mensa hauritur. Iusculum id aperit ac deterget capillares venulas hepatis, & vrinæ vias emũdat, vnde corpora

Iusculum pisorum seu pureta, quo modo antiquis parabatur.

Pro calculo & arenulis.

à calculo & arenulis eximiè tuetur & præſeruat, maximè ſi prẹmollita fuerint piſa, aut cicera, in aqua decoctionis radicum petroſelini, & ibi, quo dictum eſt modo, percocta. Populares falluntur in eo, quòd ſibi perſuadent idem commodi eſſe in iuſculo cicerum maceratorum & remollitorum in lixiuio. Nam ſic tota ſubſtantiæ tenuitas & ſubtilitas ab illis ſeparatur.

De ſalubri uſu fructuum, tam arboreorum, quàm herbaceorum.

FRuctuum vſus non conuenit euchymo corpori & temperato ratione cibi, ſed potius medicamenti: fructibus itaque moderatè vti conuenit, obſeruato ſemper

Fructibus prudenter ac moderatè vtendum.

commodo, & incommodo, quod ex eorum vſu pendet. Nam ad voluptatem non ſunt ſumendi, quin potiùs ad vtilitatem & ſalubritatem. Itaque, qui illis pro alimento vtuntur, debent qualibet anni parte conſideratè proſpicere, in quę detrimenta poſſint incidere, cùm ex ea cœli & aëris conſtitutione quæ tunc ſeſe offeret, tum ex alimentis & rebus quę in aëre, qualisqualis erit, educabuntur & vigebunt. Cęterùm, quia æſtiuo tempore & calido ſanguis facilè incenditur, autumno verò ſicceſcit, idcirco per ea tempora liberum eſt frigidis & humidis fructibus vti, ad contemperandum ſanguinem. Inſuper quia per calores mēbra corporis rareſcūt, & hinc reſeratis eorum ſpiraculis facilè effluit

Frigidis & humidis fructibus quādo vtendū.

natiuus calor vnà cum ſuo ſpiritu, ob id tunc temporis vti cõceditur fructibus moderatè adſtringentibus: quales ſunt ſubacerbi, auſteri, & ſtiptici vulgò nuncupati. Quo etiam caſu cõgruit acidorum vſus, ad internum æſtum frangendum, aut ſaltem leniendum. Adde quòd aëris ſiccitas ſępenumerò aluũ reſiccare ſolet: quò fit, vt æſtate humectãda ſit vſu fructuum dulcium & humidorum. Quorum pręſidio conciliari etiam poterit ſomnus, qui plærunque à ſiccitate prępediri conſueuit. Iuuabit denique eorundem vſus, ac ſummè proderit ad ſitim placandam, & hepatis, cordis, nec non oris ventriculi æſtum per ea tempora leuandum.

Quando vtendum fructibus acidis, aſtringentibus, humidis ac dulcibus.

His diligẽter animaduerſis, facilè, vt opinor, colliges vſum fru-

ctuum, quo dictum eſt modo ſelectorum, æſtate feruida, & ſicco autũno nequaquã prohiberi. Quod ad ſanitatis conſeruationem attinet, pro canone, ceu rata ſententia habeto, fructibus nunquam eſſe vtendum, ſiue crudi, ſiue cocti erunt, donec in ſua arbore perfectam aſſecuti fuerint coctionem & maturitatem, ſi quidem id fieri poteſt. In his mora excipiuntur, quorum vſus probatur antè quàm ex integra maturitate nigreſcãt. Nam tum ſanguinem inficiunt, & ad putredinem viam ſternunt, excitántque bubones, carbunculos & anthraces. Ob id in regionibus calidis & humidis, eo anno quo talium mororum frequẽs eſt vſus, epidemici morbi, populares & peſtiferi, maximè vigere ſolent: niſi

Fructibus ante perfectam maturitatem nũquam vtendum.

Mora.

fluxionibus alui impediantur. Abstinendum eſt à fructibus, quoties in illis vermes cumulatim gignuntur, aut fructus ipſi internè tabeſcunt. Quod inde cognoſcitur, quia parte interiore natiuum colorem deponũt, & genuinam pulpam nequaquam præ ſe ferunt. Quo fit, vt tales fructus, quotidianas febres, & continuas ac putridas, comites plęrumque habeant, & frequenter generent: niſi fortè illorum cruditas & corruptela, ſoluta aluo peſſum eat, aut copioſis ex ſudore laboribus, vel aliter, à corpore excludatur, aut per vrinas opportunè eluatur & effluat. Obſeruandum inſuper erit, ne ſimul diuerſi fructus ſumantur: quantumcunque fuerint in ſuis naturis & qualitatibus propinqui. Vt ſi contin-

Vermiculoſi fructus fugiendi.

Diuerſos eadẽ menſa fructus non debere ſumi.

contingat prunis veſci dulcibus ad mouendam aluum, non expediet vnà cum illis vti ceraſiis: quin potiùs his, aut illis, ſimpliciter, prima menſa, & pauco ante alia fercula tempore. Sic in ficuum & vuarum prouentu, non licet vtriſque ſimul vti, quamuis valde proſint excretioni alui, ſed alteris duntaxat ſeorſim & particulariter: veluti recentibus ac maturis ficubus, quo dictum eſt modo, tempore, & loco. Quæ vt efficaciter proſint, & aluum optimè ſubducant, iuſculum deſuper hauriendum erit, vel alius quiſpiã liquor idoneus. Verùm, bilioſis omnibus, nec non iis quibus hepar cum ventriculo calidum habetur, tutius erit frigidam ſuperbibere: reliquis verò vinũ adprimè dilutum. Quòd ſi ad illoſ-

Vt ficus proſint & aluum ſubducant.

De vuis & earum vsu salubri.

met effectus vua ſumi debuerit, ſedulò cauendum erit, ne id fiat inter epulas, ſed longè antè: præſertim ſi recẽs & exactè matura fuerit. Nam ſic flatus, & ventoſa tormina non ſolùm promoueret, ſed etiam ebullitionem, & neſcio quam ciborum fermentationem, vnà cum ventriculi ſubuerſione, perturbatione & coctionis impedimento, molíretur. His accedat, quòd vuis ſumptis, vinum deſuper nullo modo eſt hauriendum: quin potiùs iuſculum, aut aqua frigida. Si tamen inter fercula liberet vuam manducare, ſit illa dies aliquot antè decerpta & adſeruata. Id quod fieri ſi minùs poſſit, in feruentem aquam demittatur, & tum demum ſuperfuſa frigida, menſæ apponatur. De perſicis, anteperſicis, & ſimilibus mol-

Pulchra de vuis & obſeruatu digna.

li cute & carne pręditis fructibus, idē ferè ſentiendum erit. Nam Perſica ſumūtur initio mēſæ & primo eius veſtibulo, ad mouēdam aluū, & ducēdas deorſum fęces: iis maximè quibus calidum & ſiccum eſt hepar: ſed tunc non expedit ficus ſumere, quæ magna ſcatent humiditate. Nocent verò, vt etiā aquoſi & frigidi fructus omnes, iis quorum viſcera frigida habētur & humida. Si tamen & his & illis vti viſū fuerit, aliquātiſper præmacerari debent in vino aliquo generoſo, ſi eadem die ex ſua arbore decerpta fuerint. Quæ biduò, vel triduò poſt collectionem, Soli exponentur, longè ſapidiores ac ſalubriores guſtu eſſe deprehendentur. Cęterum, ſi cui calida habenti viſcera, notabili quantitate ficus edere viſum

De Perſicis & eorum vſu.

De ficubus pulchra & notatu digna.

erit, ei ſanè quàm optimum fuerit durioris carnis perſica, vel anteperſica, aut odorata & permatura mala antè manducare: æſtate cruda, hyeme verò cocta. Ex ficubus pręſtantiſſimæ habentur, quibus rubicunda eſt pulpa, & ſapor ſubacris, cenſentúrque vtiles eſſe iuuenibus, & calido temperamento præditis corporibus.

Admonitio. Quæ hactenus ſcripta ſunt, ad eos quoque fructus referri poſſunt, qui ad temperandum ſanguinis æſtum & feruorem ſumuntur, cuiuſmodi ſunt cucumeres & melones: pręterea qui ad placādam bilis acrimoniam & eius incendium reſtinguendum offeruntur, vt facere ſolent acidi fructus & frigidi.

Melones, citruli & cucumeres. Sed hîc nequaquam eſt omittendum, nec item obliuiſcendum,

quòd cucumeres, melones & citruli vnà ſumi non debent. Qui ſi fortè ad mẽſam apponentur, parũ ex eorum pulpamento licebit deguſtare, ídque ante cibos alios. Quod iuuenibus & his quibus calida ſunt viſcera, prȩceptum erit. Quanquam, æſtiuis caloribus, & per κυνοκαύματα non incongruè, nec inſalubriter ſub finem cœnæ ab iiſdem ſumi etiam poterunt: vt diaphragmati & ſuperioribus corporis partibus, ob præcedentem diei feruorem æſtuantibus, perfrigerium aliquod accerſatur: maximè vbi ſomnus paulò pòſt ſequi debet. Hinc nimirum facilè potes colligere, cur perſica, vel, vt legunt alii, citria, ſub finem cœnæ ſumpta, plus proſint, quàm initio eiuſdem, licet aquoſi & humidi ſint fructus, nimirum *Obſeruatu & notatu digna.*

Cur humidi fructus, subacerbi & acidi mensas claudere debeant.

quòd squallorem, & partium corporis superiorum æstum mitigent, & suauem somnum procurẽt, grauésque halitus & fumos à præsumptis cibis elixis, vel assatis, & acribus eòrum condituris excitatos, dum ex ventriculo & hepate sursum volare, & cerebrum petere satagunt, deorsum redire, & veluti posito desuper operculo, intra proprios cancellos sese continere cogantur.

Pulchra & notatu digna.

Vtilius nihilominus esset, ad æstũ sanguinis leuandum, cucumerum quo decet modo apparatorũ, aut peponum, melonúmue pulpam & subcutaneã carnem longè ante cœnam sumere: in fine verò, persica, vel potius citria, vt anteà diximus, aut granata, selectáue poma cruda, cum tantillo panis: vel candentibus cineribus priùs exposita, &

perfrigerata. Acidi fructus & ſub-auſteri qui ad extinguendum, vel obtundendum flauæ bilis incendiũ,ad proritandámue & excitandam ciborum appetẽtiam ſumuntur, longè ante prandium exhiberi debent: cuiuſmodi ſunt ceraſa ſubacida, aut mora ſemimatura. Sed ſiue initio menſæ præſumantur, ſiue longè antè exhibeantur, nihil eſt ſuperbibẽdum. Niſi fortè metueres ne ab eorũ aciditate, vel acerbitate offenderetur guttur,aut ſtomachus, vel ſpiritalium membrorum quodpiam: Tunc enim conſultum eſſet, nonnihil iuſculi, vel vini aqua refracti, aut ſacchari optimi,ilico pòſt ſumere. Monendi itaque ſunt qui ieiuno ventriculo citria mala, aut limonia,vel granata acida, vel quid tale accipiunt,

Acidi fructus & ſub-acerbi quãdo vtiles.

Admonitio nequaquã neligenda.

vt id nunquam tentẽt, quin priùs illis ad manum ſit præſtantiſs. ſaccharum. Quòd attinet ad comprimentes & aſtringentes fructus, plurimi ſunt ex eis qui attingi minimè debent. Vnde ſumptis pyris abſtinendum eſt à cotoneis, & cotoneis acceptis, longè ablegãda ſunt ſorba, vel meſpila, & contrà. Verumenimuerò, inter comprimentes & adſtringentes fructus, non paruum eſt diſcrimen. Nam quidam comprimunt ſola ſubſtantiæ grauitate & pondere, vt crudę auellanæ: alii verò propria facultate quam habent cõſtringendi. Rurſus adſtringẽtium & comprimentiũ nõnulli debiliter aſtringunt, & auſteri dicuntur, qualia ſunt pyra multa: alii fortiter, vt ſunt cotonea, ſorba, meſpila, & dę guſtu ſimiles

De fructib. aſtringentibus & acerbis.

Fructuum aſtringentium varietas.

les fructus alij.
Sunt prætereà ex his quidam odorati & aromatici, alij nequaquam: quidam dulces, alij minimè. De astringentibus id in summa habeto pręceptum. Si sola grauitate comprimāt, & non propria facultate aggregandi comprimendíue partes membrorum quibus obuiant, nec odorati sunt aut dulces, nequaquam sumi debent, maximè ab iis qui temperato sunt corpore & calore. Ob id recentes auellanæ vitandæ sunt, licet assumptum cibum cogant descendere. Nam dulcedine carent, stomacho sanè quàm grata: nec odoratum habent quidpiam ad fouendos & recreandos spiritus: nec apertam adstrictionem, qua roborent partes ventriculi. Quo fit vt ei censean-

Cur recentes auellanæ sint stomacho infestæ.

tur infestæ auellanæ recentes. Siccæ minùs nocent, quia minùs frigidæ. Quæ si vel tantillùm torreantur, multò minùs officient: sic enim & dulcorem, & adstrictionem quantulamcunque induunt, quâ prodesse possunt, perinde atque castaneæ, quando probè assatæ exhibentur in cibum. Hinc nimirum fit, vt postremæ sumptæ, mensas claudendo, ventriculi orificium bellè firment ac roborent: prȩsertim si in prȩstanti vino priùs demersæ fuerint. De fructibus acidis & astringentibus hæc rursus particularia habeto. Si dapes inchoent & mensas aperiant, aluum comprimient: si verò postrema mensa, hoc est, omnium vltimi exhibeantur, laxabunt & soluent: Nam vbi illi fercula alia prȩcedūt,

Castaneæ & earū vsus.

Fructus astringētes quando exhibendi.

inferiores partes, quas obuias habent, ſtringunt & comprimunt. Quo fit, vt cibariorum fęces & excrementa per reſtrictos meatus & tubulos ægriùs deſcendant, ac difficiliùs extrudantur. Dum verò cibum ſequũtur, contrarium moliũtur: nam ſupra fęces vias ſtringunt, & comprimẽdo cogunt illas deorſum properare. Adſtringentia, pontica & acerba nũquam ſumenda ſunt cruda, niſi fuerint condîta, vel diuturna in ſua arbore mora, vel legitima adſeruatione & repoſitione adſtrictionem acerbitatémue depoſuerint. Omnia enim pontica, acerba & acida, grauiter offendunt thoracis membranas & muſculos. Idcirco cydonia mala, & pyra, pomáue acerba, antè quàm comedantur, debent ex

Sapores thoraci & eius partibus infeſti.

pingui carnium iuſculo coqui, vel vnà cum carnibus in paſtillũ componi: niſi ſatius tibi viſum eſſet, illa in feruentibus prunis, vt moris eſt, aſſare, & depellata, ac ſaccharo, aniſo, vel fœniculo conſperſa, mãducare. Poteris etiam in clibano torrere, quod multis gratiſſimum eſt: ne foculi cineribus, plærunque immundis, vitientur: aut fumi tetro vapore aliquo imbuantur. Sunt qui nobili vino incoquant: ſed eo modo potentiùs adſtringunt, quàm ſi pingui carnium iuſculo decoquerentur. Sorba & meſpila, quæ raró in ſua arbore matureſcũt, longa poſt collectionem mora natiuam deponunt acerbitatem. Idcirco ſi quis vrgente neceſſitate, vel imperante voluntate, meſpilis vti cogatur, aſſari, aut me-

Quomodo apparanda in cibũ cydonia, pyra, & poma acerba vel acida.

Sorba & meſpila.

ro incoqui debent, vt acerbitatem exuant. Alii fructus pontici dum condiuntur acerbitatem & acorem vtcunque deponunt: sicuti probare licet in acerbis & immaturis oliuis, dum in suo natant iusculo, & ob id à Græcis, κολυμβάδες nuncupantur. Adhæc in nucibus iuglandibus, dum in suo condimento degunt. Nam eo pacto moderatè exacerbantur, & parum lædunt. Sed id minùs in oliuis, quàm tenellis iuglandibus apparet: quoniam absque melle, vel saccharo illæ condiũtur: ob id parciùs ac rariùs in cibum sumi debent. Astringentes fructus, humidi & succosi, plus congruunt siccis tẽporibus, vt æstate & autũno, quàm hyeme. Sicci verò & humiditatis expertes, si quidem dulces

Immaturæ oliuæ & nuces.

erũt, hyeme & vere opportuni adẽrunt: cuiusmodi sunt dactyli & castaneæ: habẽt enim dactyli omnes nescio quid astringentis facultatis & saporis. Si autem cogeret necessitas, hyeme & vere vti fructibus, ad emolliendam aluum, perappositè postrema mensa apponerentur dactyli, vel vuę passę cum suis vinaceis & granulis: modò nihil superbibatur. Idem fiet, si pastus initio siccæ ficus absque pane manducentur: in fine verò, dactyli vel oliuæ: post quas etiam vuæ aliquot passæ, excluso potu, non ineptè offerentur. Quòd si succosi fructus tũc temporis cuipiam arriderent, qui inter eos nocentiores habentur, vitari debebunt: vt sunt brumales vuæ: nam renibus, vesicæ, & intestinis summè incom-

Fructus ad aluum ducendam quando & quomodo sumendi.

modant. Denique,si liberet mensæ initio & prȩludio quidpiam succulentum prȩsumere,quod aluum ab excremẽtis expediat, sanequàm accommodum huic rei sese offeret dulce & odoratum pomum assatum, vel in vino coctum, & vbi refrixerit ex multo saccharo, cóque albissimo, commanducatum. Vtile insuper erit in eandem rem brumales vuas albas in feruentem aquam demersas, & mox frigida desuper affusa, exemptis vinaceis & seminibus internis comedere. Si verò succosis fructibus astringẽtibus & comprimentibus in fine pastus, vti visum esset, cuiusmodi sunt pyra quȩdam, sumenda erunt cum vetere caseo electo & friabili: vel candenti foculo assabuntur, & pelle exuta, vino immergentur, ac

Pulchra & notatu digna de subducentibus aluum.

Astringentes fructus quomodo in fine pastus sumendi.

ita comedentur. Sed ab eis ſollicitè cauebunt, qui torminibus & articulorum cruciatibus ſunt obnoxij. Quòd ad oleaginoſos fructus attinet, vt ſunt amygdalæ, nuces, auellanæ, pineoli nuclei, piſtacia, & ſimiles, ſi crudi & recentes edantur, ventriculum offendent. Sed amygdalæ, nuces & piſtacia minùs lędũt recentia quàm ſiccata. Auellanæ verò & pineorum nuclei contrà: nam plus nocent recentes, quàm ſicci. Vnde corporibus temperatis, & omnibus quorum natura ad caliditatem inclinat, crudis & recentibus huiuſcemodi fructibus vti non expedit: quòd plus obeſſe, quàm prodeſſe queant. Poſſunt nihilominus tenellæ ac recẽtes amygdalæ, ventriculi æſtum opportuno tẽpore vtcunque

Amygdalæ nuces, & pineoli nuclei.

Amygdalæ recentes.

cunque mitigare: vt ſiccæ, vini vapores ne ſurſum euolent & caput offendant præpedire, ſi menſas clauſerint. Nuces recẽtes vt etiã ſiccæ, non ſolùm ſtomachum lædũt, ſed etiam viſum & caput grauiter tentant: Habent nihilominus id commodi, quòd à flatibus & piſcium viſcoſitate corpus egregiè tuentur. Auellanæ ſua natura hepar ſic ſatis roborãt, ſed ſtomacho & capiti officiunt. Pineorum nuclei, etſi de omnibus ſtomacho ſummè aduerſantur, ſunt tamen paralyticis valde vtiles, & omnium maximè pulmonariis, quibus thoracis interiora à pituita pręgrauantur, & ob id ægrè ſpirant, & moleſtè pituitoſum mucum expectorant. Piſtacia frigido hepati & ſtomacho efficaciter proſunt, minúſ-

Nuces recẽtes & induratæ.

Auellanæ & pineorum nuclei.

que noxæ, præ aliis iam positis, in corpore relinquunt: verumtamen capiti incommodant. Si antè dicti fructus, generoso melle, aut saccharo fuerint excepti, & accuratè condîti, minùs negocium ventriculo facient, sed temperatis corporibus & euchymis nocebunt, quòd ad voluptatem potiùs quàm vtilitatem condiantur.

Fructus ad voluptatem condiri, potius quàm ad vtilitatem.

Hæc ab Arnaldo Villanouano accepta, & in tuum vsum velut paraphrasi quadam congesta, sed paulò tersius, (quod absque calumnia, & iactantia dictum habe) si boni consulueris, me ad meliora tibi propediem ex vmbra in lucem proferenda, alacriter & perstrenuè excitabis, ac promouebis.

ANTONIVS MIZALDVS LECTORI, S. D.

Rogatus à Typographo, vt confestim, aut si mauis me Grecè dicere, ἐκ τοῦ παραχρῆμα, paginas aliquot vacuas, scripto quopiam ei replerẽ, ne fortè Prætoris albo, vt iactari solet, ascriberentur: ego hoc ipsò præcipiti & momentaneo temporis articulo summè, si aliàs vnquam, occupatus, ad externa præsidia, & auxiliarem operam confugere fui coactus. Mihi itaque, velut Deus quispiam ad machinas, præstò adfuit, & sanè quàm libenter succurrit doctissimus, & in omni parte medicinæ exercitatissimus vir, Ioannes Lãgius, illustrissimorum Comitum Palatinorum Rheni medicus: cuius erudita confabulatione, vel vt planiùs loquar, lectione, tunc temporis periucundè fruebar. Ille itaque ex tẽpore medicam Epistolam, & Problema sequens, De salubri vsu casei (de quo tam varia est apud Medicos disceptatio) Typographo mittendum mihi candidè exhibuit. Cuius hæc est quæstio.

An caseus edendo sit salubris, ad Philippum Melanchthonem.

INdicta mihi erat per Cyrlerum nostrum cœna, inquit Langius, & quum iam secundæ mensæ bellaria apponerẽtur vnà cum caseo, tũ, Philippe, honorifica certè tui ac famuli tui facta fuit mentio: qui tibi edenti caseum de ma-

nibus eripuiſſet. Aderant inter conuiuas, qui famuli audaciam admirabantur. Alii verò qui eius fidelitatem collaudabant: qui non paſſus fuiſſet, vt dominus ſuus ventriculum cibo praui alimenti, & ad coquendum contumaci, oneraret. Tum ego rogatus reſpondi: me ſuſpicari famulum fuiſſe de vulgari illa medicorum hæreſi, qui aliorum ventriculos ſuis viribus metiuntur, & medicamenta non Socrati, aut Philippo, ſed vniuerſali hominum in mente ideæ accommodarent: ignorantes naturam ventriculorum ita diuerſimodè eſſe comparatam, vt hic naturâ incaleſcens, eſculenta craſſa & coctioni cõtumacia, exactè conficiat: tenera verò adurat, & in nidorulentam eructationem conuertat. Accedit ad hoc quòd eſculentorum & potus concoctio non tantùm caloris naturalis viribus, ſed proprietate quadam beſtiis hominibúſque congenita (vt Galenus refert) perficiatur. Sic hac ratione Struthiocamelus volucris digerit & cõcoquit ferrum, & reliqua metalla igni inexpugnabilia, quæ Leo, Struthiocamelo longè calidior, cõcoquere non poteſt. Puella à rege Indorum Alexandro fraudi veriùs quàm muneri miſſa, napello impunè veſcebatur. Coturnices ſemine hyoſcyami & veratri pingueſcunt: Sturni cicuta aluntur, quæ homini, cęteríſque animantibus venena ſunt deleteria. Hac quoque ratione accidit, vt hominum ille non veſcatur caſeo, alter abſtemius viuat: Quo tamen caſeo, Zoroaſtes, artis

Galenus libro 2. de aliment. facult.

magicæ inuẽtor, viginti annis in deserto vixisse traditur, ita tẽperato vt vetustatem nõ sentiret. Quod siccis dracontii foliis effici docuit Galenus: quibus recẽs implicitus à putredine immunis seruabatur. Proinde Hippocrates prudẽter, vt cętera omnia, nos in libro de vetere medicina his verbis admonet: Non simpliciter, inquit, existimare oportet, quòd malum edulium sit caseus: non enim omnes homines lędit, imò gracilibus mirabiliter conferre traditur. Nec obstat quòd aliqui caseum crassi & viscidi alimenti, quo epatis, renum, venularũque obturentur meatus, ac arenulæ in renibus ac vesica, veluti calce agglutinentur, vt in calculum coalescant, causantur, & passim opponunt. *Libro 6. simpl. medicam.*

Nec id, Philippe, te à casei esu deterreat: moderata quippe salis conditura, hæc casei incommoda corrigit, quæ humorum lentorem incîdit, friabiles reddit arenulas, meatuum obstructiones reserat, neruosum ventriculi osculum roborat, appetitúmque eius languentem sua acrimonia excitat, & nauseam sistit. Ob id non temerè veteres salem irritamentum gulæ vocarunt. Quod & columbæ apprimè norunt: quæ, vt refert Plinius, pullis primo salsiorem terram collectam gutture in ora spuunt, præparantes tempestiuitatem cibo. Nec quoque te Galenus in libro de boni malíque succi alimentis terreat, cùm ait: Ex caseis omnibus crassus est succus, insupérque ex vetustis malus: recenter autem coactos, prima mensa *Conditura salis commoda.* *Casei salubris conditio.*

ad aluum ducēdam manducare licet cum melle: nam, inquit, & minùs crassus est quàm veterum succus, & nullo pacto malus. Proinde Philippe, nihil horum incommodi veritus, liberè vescere caseo recenti, salis momento temperato: qui lactis bubuli, aut caprini dulcorem resipiat, à vetustatis acore alienus, confisus Hippocratis, Apollinis nostri, oraculo, quo ait: Paulò deterior cibus aut potus, suauior autem, melioribus quidem, sed minus suauibus est præferendus. Hactenus Langius.

Aphorismo 38 Sectionis 2.

Cæterùm vt à calumnia quorundam & noxæ infamia caseum vindicarem, sequentes versiculos ex Salernitarum Regimine ad Anglorum Regem huc transferre opportunum ac iucundum esse duxi, vbi caseus hunc in modum conqueritur:

Ignari medici me dicunt esse nociuum:
Sed tamen ignorant cur nocumenta feram.
Qui Physicam norunt hæc de me testificantur,
Optima post epulas caseus esca datur.
Rursus, opem stomacho languenti caseus adfert,
Si post extremas incidat ille dapes.

Et alibi,

Caseus & panis bonus est cibus, herculè, sanis:
Si non sunt sani, non iungent hunc bene pani.

Si cui arridebunt fercula, coci industriâ ex caseo confecta, præter Apicium & Atheneum, Platina in libro de honesta voluptate illi abūdè satisfaciet. Hæc satis pro Caseo.

SVMMA PRIVILEGII.

REGIA ſanctione cautum eſt, ne alius quiſpiam pręter Federicum Morellum, Regium Lutetiæ Typographum, *hæc duo Opuſcula,* ANTONII MIZALDI *Monluciani, medici, cura & diligentia emiſſa,* Dioclis *ſcilicet* Caryſtij, *de morborum præſagijs, & eorundem extemporaneis remedijs: &* Arnaldi *à* Villa noua *de ſalubri hortenſium vſu,* intra quinquēnium abſque manifeſto eiuſdē Mizaldi conſenſu, ſub Regis ditione imprimat, aut vendat. Qui ſecus fecerit libris & pœna in ſanctione æſtimata mulctabitur. Conceſſum fuit Priuilegium Lutetiæ Pariſiorum, die quinta Octobris, 1570.

Per Regem in Conſilio,

DENYS.